

ΒΙΟΗΘΙΚΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ενότητα 1: Βιοηθική: Η κοσμική και η χριστιανική προσέγγιση

Μιλτιάδης Βάντσος

Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

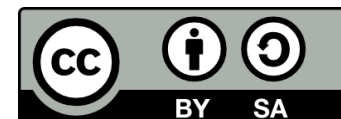

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

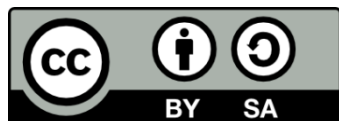
Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Βιοηθική: Η κοσμική και η χριστιανική προσέγγιση

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Βιοηθικά διλήμματα κατά την έναρξη της ζωής

Μάθημα 1: Βιοηθική: Η κοσμική και η χριστιανική προσέγγιση

Ο σύγχρονος προβληματισμός

- Η πρόοδος της επιστήμης κατά τις τελευταίες δεκαετίες είναι εντυπωσιακή.
- Σημαντικά επιστημονικά επιτεύγματα, όπως είναι η μεταμόσχευση οργάνων, η χαρτογράφηση του ανθρωπίνου γονιδιώματος, η κλωνοποίηση ανώτερων θηλαστικών, οι μέθοδοι υποβοηθούμενης αναπαραγωγής και η έρευνα στα βλαστοκύτταρα, είναι μερικά μόνο απ' τα επιστημονικά επιτεύγματα που αποκαλύπτουν σταδιακά τα μυστικά της ζωής και καθιστούν δυνατές μια σειρά από πρωτοποριακές επεμβάσεις, οι οποίες μέχρι πρότινος φάνταζαν ανέφικτες.

Ο σύγχρονος προβληματισμός

- Τα επιτεύγματα αυτά προκαλούν στον άνθρωπο ενθουσιασμό αλλά και ανησυχία:
 - a.* Ενθουσιασμό για τις νέες δυνατότητες αντιμετώπισης ασθενειών και βελτίωσης της ποιότητας ζωής, που φθάνουν ως την αισιοδοξία ότι ο άνθρωπος καθίσταται σταδιακά κύριος της ζωής και του θανάτου.
 - b.* Ανησυχία για τυχόν απρόβλεπτες και μη αναστρέψιμες συνέπειες.

Ο σύγχρονος προβληματισμός

- a. Πρωτοσέλιδο περιοδικού Time (Φεβρουάριος 2011):
2045: The Year Man Becomes Immortal.
- b. Επιχείρημα του ολισθηρού δρόμου (slippery slope argument).

Η κεντρική ιδέα του επιχειρήματος είναι ότι εφόσον η αποδοχή μιας νέας επέμβασης στη ζωή του ανθρώπου οδηγεί με μεγάλη πιθανότητα σε σημαντικές αρνητικές συνέπειες, οι οποίες δεν θα μπορούν να ανακοπούν ή να αντιμετωπισθούν, είναι απαραίτητο να μην αποδεχθεί κανείς την επέμβαση αυτή, ακόμα και αν είναι καθ' εαυτή ηθικά αποδεκτή.

Ο σύγχρονος προβληματισμός

- Τα βασικά ερωτήματα που τίθενται στη συνάφεια αυτή είναι:
 - Ποια είναι τα όρια των επεμβάσεων του ανθρώπου στη ζωή;
 - Ό,τι είναι επιστημονικά εφικτό είναι επίσης ηθικά αποδεκτό και προς όφελος του ανθρώπου;

Ο σύγχρονος προβληματισμός

- Ο προβληματισμός που αναπτύχθηκε σχετικά με την κατεύθυνση της έρευνας και με τα όρια που πρέπει να τίθενται στις επεμβάσεις στην ανθρώπινη ζωή οδήγησε στη δημιουργία ενός νέου γνωστικού αντικειμένου, της βιοηθικής.
- Η βιοηθική επεξεργάζεται ηθικές αρχές, σταθμίζει τα οφέλη, τους κινδύνους και τις συνέπειες της έρευνας και των εφαρμογών της, αξιολογεί τα επιστημονικά επιτεύγματα και καλείται τελικά να αποφανθεί, αν αυτό που είναι επιστημονικά εφικτό είναι συγχρόνως ηθικά σωστό και ωφέλιμο για τον άνθρωπο.

Ο σύγχρονος προβληματισμός

- Η απάντηση όμως στο ερώτημα τι είναι ηθικά σωστό και χρήσιμο για τον άνθρωπο προϋποθέτει μια ανθρωπολογία και μια ηθική θεωρία.
- Π.χ. Ευθανασία: είναι ένας αξιοπρεπής θάνατος ή μια επέμβαση που προσβάλλει την αξιοπρέπεια του ανθρώπου;
- Πολλά ερωτήματα της βιοηθικής δεν απασχολούν τον άνθρωπο μόνο σε κοινωνικό επίπεδο, αλλά και σε προσωπικό κατά τρόπο που καλείται ο ίδιος να λάβει αποφάσεις (έκτρωση, υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, ευθανασία, κ.ά.)

Η κοσμική βιοηθική

- Η κοσμική βιοηθική επηρεάζεται και διαμορφώνεται από δύο κυρίως παράγοντες:
 - a) Τη διεπιστημονικότητα.
 - b) Την πολυπολιτισμικότητα της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας.

Η κοσμική βιοηθική

a) Η διεπιστημονικότητα της βιοηθικής

Η βιοηθική έχει διεπιστημονικό χαρακτήρα, καθώς εμπίπτει στο αντικείμενο πολλών επιστημών, κάθε μια από τις οποίες έχει τη δική της στόχευση, οπτική γωνία και μεθοδολογία.

Η **βιολογία** και η **ιατρική** ερευνούν τη λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού και στοχεύουν στη βελτίωση των θεραπευτικών επεμβάσεων που απαλύνουν τον πόνο και αποκαθιστούν την υγεία.

Η κοσμική βιοηθική

Η **νομική** θέτει το νομικό πλαίσιο που διέπει την έρευνα και την εφαρμογή των νέων μεθόδων.

Η **ψυχολογία** μελετά τις συνέπειες στις διαπροσωπικές σχέσεις και η **κοινωνιολογία** τις συνέπειες στους θεσμούς και ευρύτερα στην κοινωνία.

Η **φιλοσοφία** και η **θεολογία** αξιολογούν ηθικά τα επιστημονικά επιτεύγματα, η πρώτη με κριτήριο φιλοσοφικές αντιλήψεις για το όφελος του ανθρώπου και η δεύτερη με βάση τη διδασκαλία της Εκκλησίας για τη σωτηρία του.

Η κοσμική βιοηθική

- Επειδή ακριβώς η βιοηθική έχει διεπιστημονικό χαρακτήρα, θεωρείται κατά κοινή παραδοχή σκόπιμη η συγκρότηση επιτροπών βιοηθικής με μέλη ειδικούς από όλες τις αναφερθείσες επιστήμες.
- Επιτροπές βιοηθικής σε υπερεθνικό, εθνικό, ακαδημαϊκό και εκκλησιαστικό επίπεδο.
- Βλ. π.χ. την Επιτροπή Βιοηθικής της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Η κοσμική βιοηθική

b) Η πολυπολιτισμικότητα της σύγχρονης κοινωνίας

Ο διάλογος για τη βιοηθική πρέπει να είναι ανοιχτός σε όλες τις θρησκείες, ηθικές θεωρήσεις, φιλοσοφικές αντιλήψεις και πολιτιστικές παραδόσεις.

Ο διάλογος αυτός καλείται να οδηγήσει στη λήψη αποφάσεων, γι' αυτό απαιτείται σύγκλιση απόψεων στα ηθικά κριτήρια και αναζήτηση συναινέσεων και συμβιβασμών.

Η κοσμική βιοηθική

- Στην αναζήτηση συναίνεσης και συμφωνίας στα ηθικά κριτήρια αξιολόγησης.
 - προτάσσονται κοινά αποδεκτές αρχές (π.χ. τα θεμελιώδη δικαιώματα του προσώπου).
 - Και παραμερίζονται θρησκευτικές διδασκαλίες, αφού δεν τις ασπάζονται όλα τα μέλη μιας κοινωνίας.

Η κοσμική βιοηθική

- Αν και ο άνθρωπος αποτελείται από σώμα και ψυχή, η κοσμική βιοηθική βλέπει τον άνθρωπο κυρίως ως βιολογική οντότητα και προσπαθεί να διευθετήσει τα υπό αξιολόγηση ζητήματα κατά τρόπο που εξυπηρετεί πρωτίστως τις υλικές και κοινωνικές του ανάγκες, οι οποίες είναι άμεσα αντιληπτές και αναμφισβήτητες.
- Η ψυχή του ανθρώπου και η πνευματική του ζωή, αν και δεν αμφισβητούνται, συνήθως παραμερίζονται, καθώς δεν μπορούν να εξεταστούν «επιστημονικά» και εξαρτώνται από θρησκευτικές και φιλοσοφικές πεποιθήσεις.

Η κοσμική βιοηθική

- Η ταχύτητα και η πολυπλοκότητα των επιστημονικών εξελίξεων δημιουργούν την εντύπωση ότι η βιοηθική είναι μια διαρκώς μεταβαλλόμενη ηθική.
- Όταν τα ηθικά κριτήρια δεν είναι σαφή και σταθερά, δημιουργείται η εντύπωση ότι η σύγχρονη βιοηθική, αντί να αξιολογεί ηθικά τα επιστημονικά επιτεύγματα, οδηγείται στην άμβλυνση των ηθικών ενδιασμών και στην προετοιμασία της κοινωνίας για την αποδοχή τους.

Η κοσμική βιοηθική

- Οι αρχές της κοσμικής βιοηθικής:
 - Η αρχή της αυτονομίας.
 - Η αρχή της αγαθοεργίας.
 - Η αρχή της μη πρόκλησης βλάβης.
 - Η αρχή της δικαιοσύνης.
- Ερώτηση: Γιατί η αρχή της αυτονομίας αποτελεί τη σημαντικότερη αρχή;

Η κοσμική βιοηθική

- Ηθική αξιολόγηση των αρχών της βιοηθικής:
 - Δεν μπορεί εύκολα να διαφωνήσει κανείς με καμία από τις αρχές αυτές.
 - Ωστόσο, οι αρχές αυτές μπορούν να κατανοηθούν και να ερμηνευθούν με πολλούς διαφορετικούς τρόπους.
 - Κάθε αυτόνομη απόφαση μπορεί να βασιστεί στις αρχές αυτές με συνέπεια να παρουσιάζεται ως ηθικά αποδεκτή (κίνδυνος αυτοαναίρεσης της ηθικής).

Η χριστιανική θεώρηση της βιοηθικής

- Η ιερότητα της ζωής του ανθρώπου:
 - Ο άνθρωπος δημιουργείται κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν Θεού (Προσωπική σχέση Θεού - ανθρώπου, ζωή του ανθρώπου ιερή λόγω της προέλευσης και του προορισμού της).
 - Ο Υιός του Θεού προσλαμβάνει και ανακαινίζει την ανθρωπινή φύση.
 - Εν Χριστώ καθίσταται ο άνθρωπος υιός του Θεού και αδελφός με κάθε άνθρωπο.

Η χριστιανική θεώρηση της βιοηθικής

- Ηθικά σωστό είναι ό,τι είναι σύμφωνο με το θέλημα του Θεού.
- Η πνευματική ζωή δεν είναι κάτι αφηρημένο, αλλά η προσωπική κοινωνία του Χριστιανού με το Άγιο Πνεύμα στο σώμα Χριστού, που είναι η Εκκλησία.
- Η εσχατολογική προοπτική της ζωής επιτρέπει μια ολιστική θεώρησή της, που δεν περιορίζεται στις ανάγκες του ανθρώπου κατά την παρούσα ζωή.

Η χριστιανική θεώρηση της βιοηθικής

- Ερώτημα: γνωρίζουμε το θέλημα του Θεού και επομένως τι είναι ηθικό στα θέματα που απασχολούν τη σύγχρονη βιοηθική;
 - Βάση της προσέγγισης της χριστιανικής ηθικής στα θέματα αυτά αποτελεί η χριστιανική ανθρωπολογία, δηλ. η διδασκαλία για την προέλευση, την αξία και το σκοπό της ζωής του, η διδασκαλία για το γάμο, την τεκνογονία, την ασθένεια, τον πόνο, το θάνατο, κ.ά.
 - Η πρόκληση για τη χριστιανική ηθική είναι επομένως να παρακολουθεί τις επιστημονικές εξελίξεις και να εκφράζει την αλήθεια της διδασκαλίας της περί ανθρώπου κατά σύγχρονο τρόπο που να προσανατολίζει το Χριστιανό στο θέλημα του Θεού.

Η χριστιανική θεώρηση της βιοηθικής

- **Ερώτημα:** Είναι σωστό να μετέχει η θεολογία στο σύγχρονο διεπιστημονικό διάλογο για τη βιοηθική ή είναι ορθότερο να παραμένει στη θεολογική της προσέγγιση;

Επιφυλάξεις:

- οι αποφάσεις είναι αποτέλεσμα συναινέσεων και συμβιβασμών σε έναν ηθικό μινιμαλισμό.
- η χριστιανική ηθική δεν μπορεί ρεαλιστικά να ελπίζει ότι θα επηρεάσει τη λήψη αποφάσεων σε κοινωνικό επίπεδο.
- η συμμετοχή της στο διάλογο μπορεί να δώσει την εντύπωση ότι αποδέχεται τα αποτελέσματά του.

Η χριστιανική θεώρηση της βιοηθικής

- Απάντηση:

- Η χριστιανική ηθική πρέπει να μετέχει στο σύγχρονο διεπιστημονικό διάλογο και να αξιοποιεί κάθε δυνατότητα για να διδάσκει το χριστιανικό ήθος και να βοηθά τον άνθρωπο στην πνευματική του ζωή.

- Ακόμα και όταν η χριστιανική ηθική αδυνατεί να ασκήσει επίδραση στις αποφάσεις που λαμβάνονται, ο θεολογικός λόγος είναι χρήσιμος ως κριτική, που αναδεικνύει τις αδυναμίες της κοσμικής προσέγγισης και προλειαίνει το έδαφος για αλλαγή στην ιεράρχηση των αξιών και των στόχων.

Βιβλιογραφία

- Βάντσος Μιλτιάδης, «*Η χριστιανική προσέγγιση της βιοηθικής στην πολυπολιτισμική κοινωνία*», σε: *Analecta Catholica* 2 (2013) 109-125.

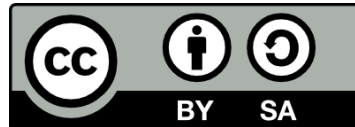
Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Βάντσος Μιλτιάδης.
«Βιοηθικά διλήμματα κατά την έναρξη της ζωής. Βιοηθική: Η κοσμική και η
χριστιανική προσέγγιση». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη
δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS232/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

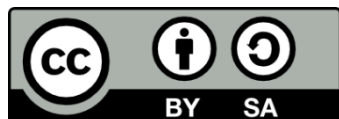
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

